

BOSANSKA PRIMITIVNA SVINJA «ŠIŠKA»**S. Adilović, E. Adilović, M. Andrijanić, A. Rahmanović****Sažetak**

«Šiška» ili kako se uobičajeno naziva bosanska primitivna svinja uzgaja se najviše u udaljenim planinskim krajevima Bosne. Ne zna se točno kada se nastanila u ovim krajevima, ali se pretpostavlja da je nastala pripitomljavanjem divljih svinja*. Dobila je ime po šiškama, koje vise ispod vrata. To je kasnozrela svinja kombiniranih proizvodnih sposobnosti, za proizvodnju mesa i masti.

Spolnu zrelost dostiže s 2,5 godine. Prasi 7 do 9 prasadi. Prema kraniološkim ispitivanjima i prema Indexu suzne kosti može se svrstati u najčistiji potomak europske divlje svinje.

Index suzne kosti kod bosanske «Šiške» kreće se od 1: 1,25 do 1: 1,82. Uzimanjem tjelesnih mjera ustanovljeno je da dužina trupa iznosi 93,9 cm, visina grebena 71,6 cm, širina grudi 25,7 cm, opseg prsa 102,4 cm i dužina krila 31,6 cm.

Danas se bosanska svinja «Šiška» nalazi u najzabačenijim planinskim dijelovima Bosne, posebice na lokalitetu kanjona Rakitnice, planine Bjelašnice i drugdje.

Ključne riječi: "Šiška", bosanska, primitivna, svinja.

Uvod

«Šiška» ili kako se uobičajeno naziva bosanska "divlja" svinja se najviše uzgaja u planinskim krajevima i u mjestima koja su udaljena od gradova. Ona je prema Ritzsofy-u (1937) bila najviše uzgajana u Župama: Vrhbosna / Kotarevi : Sarajevo, Rogatica, Srebrenica i Vlasenica, Usora i Soli /Kotarevi : Tuzla, Zvornik, Kladanj, Maglaj i Doboj, Lašva i Glaž /Kotarevi: Zenica i Žepče, Sana i Luka /Kotarevi: Banja Luka i Prijedor, te Pliva i Rama /Kotarevi: Jajce, Bugojno, Prozor, Duvno, Livno, Glamoč i Varcar Vakuf.

Nezna se sasvim točno kada se «Šiška» nastanila u ove krajeve, budući da o tome nema nikakvih pisanih podataka, ali se može pretpostaviti, da je postala pripitomljavanjem divljih svinja koje žive u šumama*.

Dr. Salko Adilović, redovni profesor, emeritus, Katedra za stočarstvo: Mr. Edin Adilović, asistent, Interna klinika., Veterinarski fakultet Univerziteta u Sarajevu; Dr. Milan Andrijanić, ravnatelj, Veterinarski zavod Mostar. Asistent Alma Rahmanović, Institut za stočarstvo, Poljoprivredno-prehrambeni fakultet, Univerzitet Sarajevo.

* Ovo je prvi rad koji je ikada publiciran o bosanskoj divljoj svinji "Šiški"

Pregled literature

Kod stručnjaka postoje podijeljena mišljenja u pogledu određivanja pretka bosanske «Šiške». Neki su je smatrali potomkom izvornog oblika mediteranske svinje (*sus mediteraneus*), a drugi potomkom europske divlje svinje (*sus scrofa ferus europeus*) (Ulmansky, 1911.).

Danas, međutim, većina stručnjaka zastupa mišljenje da je bosanska svinja «Šiška» najčistiji potomak europske divlje svinje, ali nas njena sklonost gojaznosti upućuje na zaključak da u njoj ima i krvi mediteranske svinje (Rodizky 1938., Brunst 1923.)

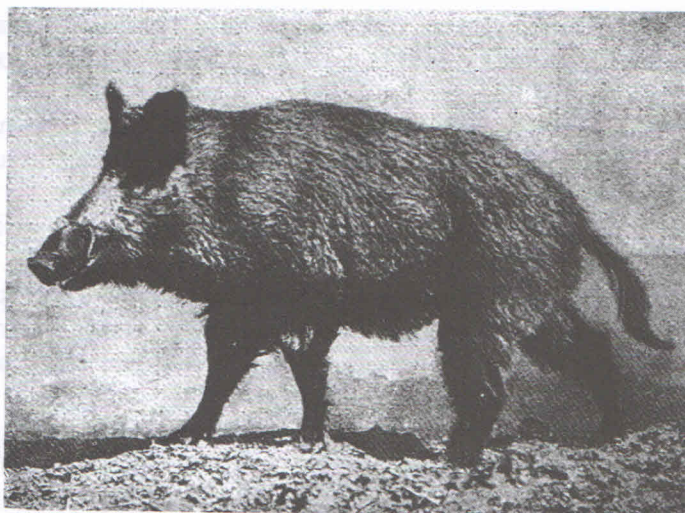
Dobila je ime «Šiška» zato što joj uši vise kao privjesak, kao šišarke na jeli (Ritzzofy 1932. i 1937.). Dlaka «Šiške» je prljavo žućkastobijela, ali ljeti bez kovrči, dok je zimi valovita. Najduže čekinje nalaze se na grebenu i križima, a najkraće na donjim dijelovima tijela. Treba istaći da se čekinje «Šiške» koriste kao sirovina u četkarskoj industriji i služe za izradu vrlo kvalitetnih četki za krečenje i za druge svrhe.

Glava je kod «Šiške» duga s dugačkim rilom. Uši su joj velike i klempave. Vrat je snažan. Leđna linija je ravna, a u slabinskom dijelu je izbočena, slična leđnoj liniji šarana. Rebra su plosnata. Sapi su strme i šiljaste oskudne muskulature. Noge su visoke, snažne i grube. Dakle, «Šiška» je štrkljasta svinja grubih, snažnih i visokih nogu i dugačke njuške.

Glava «Šiške» je koščata, uska i duga. Prosječna dužina glave je 31,6 cm ili 44,19% visine grebena (Ulmansky 1911.). Svinja «Šiška» odlikuje se mirnim temperamentom i to svojstvo prenosi se na potomstvo.

Fiziološka zrelost «Šiške» nastaje poslije dvije i pol godine, pa je ona, prema tome kasnozrela svinja. Ona nije probirač u ishrani i jede sve (Grujić 1939.). «Šiška» je svinja kombiniranih proizvodnih sposobnosti, ali je više predestinirana za meso. Meso joj je fino i ukusno, pa je nekada, s obzirom na kakvoću mesa, zauzimala istaknuto mjesto u trgovinama.

Sposobnost za tov joj je vrlo dobra. Osobito je pogodna za pripremanje pršuta. Osnovna hrana ljeti za «Šišku» je šumska paša, ali je ona jako siromašna kalcijem i fosforom (Frisch 1937.). Druga osnovna hrana je hrastov i bukov žir, s tim da one više vole jesti bukov žir nego hrastov.

SI. 1. BOSANSKA PRIMITIVNA SVINJA «ŠIŠKA»
Figure 1. BOSNIAN PRIMITIVE PIG "ŠIŠKA"

Rezultati i rasprava

«Šiške» se u tov stavljaju u dobi 1,5 do 2 godine, a tov traje 3 mjeseca. Obavlja se od početka listopada do kraja prosinca i to sa smjesom koja se sastoji od 1 do 3 kg ječmenog brašna, koje se pomiješa s 10 do 15 litara napoja i sa 6 do 10 kg starog kukuruza.

Krmača redovito oprasi 7 do 9 snažne i otporne prasadi. Odbijanje prasadi vrši se obično poslije 2 mjeseca. Krmača ima 12, a nerast 10 sisa. Težina rasplodnih krmača je oko 80 kg. Prema navodima Ritzzofy- a (1937), koji se koristio ljubaznošću gospodina Dr. Radovanovića, kustosa sarajevskog zemaljskog muzeja, izmjerio je 10 lubanja bosanske divlje svinje «Šiške», koje su se nalazile u Muzeju i dobio je sljedeće kraniološke vrijednosti: dužina tjemenih kostiju (*ossa parietalis*) bila je 55,7 mm, dužina čeonih kostiju (*ossa frontalis*) 134,2 mm, širina čeonih kostiju 114,3 mm, dužina nosnih kostiju (*ossa nasalis*) 208,1 mm, dužina njuške (od početka suzne kosti do kraja njuške) 181,2 mm, širina lubanje 157,5 mm, visina suzne kosti 25,8 mm, donja dužina suzne kosti 40,5 mm, gornja dužina suzne kosti 68,2 mm, prednja dužina suzne kosti 38,8 mm.

Za određivanje porijekla svinja najsigurnija metoda je indeks suzne kosti, koja se izračunava iz visine suzne kosti u orbitama i njezine donje dužine. Ona prema Ritzzofy-u (1937) iznosi kod muških životinja 1 : 1,56, a kod ženskih

1 : 1,46. Približne vrijednosti za index suzne kosti bosanske domaće svinje «Šiške» dobili su Ulmanky (1911) 1 : 1,25, Bijelić 1 : 1,32 do 1 : 1,8 i Nesterov 1 : 1,48 do 1 : 1,82.

Prema ispitivanju Nestorova (cit. Ritzzofy 1937) tjelesne mjere kod bosanske domaće svinje «Šiške» bile su sljedeće: dužina trupa 93,9 cm, visina grebena 71,6 cm, širina grudi 25,7 cm, i opseg prsa 102,4 cm.

Ispitivanja reproduktivnih značajki bosanske svinje «Šiške» vršio je Prof. Ritzzofy (1937) kod sljedećih stočara po Kotarevima :

1. KOTAR SARAJEVO: Vučković Vlado, selo Reljevo (1 krmača, 2 legla, prosjek 9 prasadi); Močević Mitar, selo Stara Gora (3 krmače, po 3 legla, prosjek 8 prasadi i 1 nerast); Soldataović Milan, selo Rakovica (1 krmača, 3 legla, prosjek 8 prasadi i 1 nerast).
2. KOTAR ROGATICA: Tanović Josip, selo Kusući (1 krmača, prosjek 9 prasadi); Janjić Vladislav, selo Kusići (1 krmača, 2 legla, prosjek 8,5 prasadi i 1 nerast); Furtula Marija, selo Dub (1 krmača, 2 legla, prosjek 9 prasadi).
3. KOTAR ZENICA: Rajak Boško, selo Gora (1 krmača, 3 legla prosjek 9 prasadi); Špirić Danilo, selo Lašva (1 krmača, 5 legla, prosjek 10 prasadi i 1 nerast); Bilić Risto, selo Bilješevo (1 krmača, 3 legla, prosjek 8 prasadi).
4. KOTAR SREBRENICA: Nedeljковиć Stevo, selo Vitkovići (1 krmača, 3 legla prosjek 8,5 prasadi)
5. KOTAR ŽEPČE: Golić Jozo, selo Donja Rovanja (1 krmača, 2 legla, prosjek 8,5 prasadi).
6. KOTAR VLASENICA: Gajgal Neđo, selo Zalukovići (1 krmača, 2 legla, prosjek 7,5 prasadi); Bobar Branko, selo Cikota (1 krmača, 2 legla, prosjek 7 prasadi).
7. KOTAR TUZLA: Marić Mato, selo Obatnica (1 krmača, 2 legla, prosjek 9 prasadi).

Najčešće bolesti kod «Šiške»

Najčešće zarazne bolesti bosanske svinje «Šiške» su svinjska kuga i paratifus, a zatim i septikemija, koju narod naziva «gnojnica». Od parazitaranih bolesti najčešće su crijevna askaridoza i strongiloza.

Zaključci

Na osnovi svega navedenog može se zaključiti sljedeće:

- bosanska svinja «Šiška» potječe od europske divlje svinje (*sus scrofa ferus europeus*), ali ima nešto krvi i od mediteranske svinje (*sus mediteranius*),
- da je ona čista primitivna pasmina, što govori njezin način života i ishrane,
- da je kombiniranih proizvodnih svojstava, tj. da može poslužiti za proizvodnju mesa i masti, ali budući da ima u sebi više krvi europske divlje svinje pretežno se može uzgajati za proizvodnju mesa,
- da za ishranu u ljetnom razdoblju najviše koristi pašu, a u zimskom razdoblju koristi hrastov i bukov žir, te napoj sa žitaricama,
- da se u tov stavlja u dobi od 1,5 do 2 godine, a da tov traje 3 mjeseca,
- da ima fino i ukusno meso,
- da se po kraniološkim mjerama može svrstati u tip evropske divlje svinje i da je prema mjerama indeksa suzne kosti bosanska domaća divlja svinja «Šiška» najčistiji potomak europske divlje svinje,
- danas bosanska svinja «Šiška» nalazi u najzabačenijim planinskim dijelovima Bosne, posebice u kanjonu Rakitnice, planine Bjelašnice.

LITERATURA

1. Fritsch K. (1937): Excursions flora.
2. Grujić D.J. (1939): Racionalno gajenje svinja.
3. Roditzky E. (1938): Studie uber Des Schwein.
4. Brunst B.E.(1923): Životnovodstvo. Praga.
5. Ulmanky D. (1911): Studie uber Die Abstammung Des Šiška Schweines. Wien.
6. Ritzzofy N. (1932): Prinos poznavanju mangulice. Zagreb.
7. Ritzzofy N. (1937): Bosanska svinja «Šiška». Manuscript, str. 28. Zagreb.

BOSNIAN PRIMITIVE PIG «ŠIŠKA»

Summary

"Šiška" or normally known as a Bosnian pig is bred mostly in distant mountain areas of Bosnia. The precise time of its arrival in Bosnia is not known, but it is presumed that it was procces domesticated of wild pig. It got its name from its fringe, which hang below its neck. It is a pig of combined production capabilities; for meat and fat. This is a first research in BiH that has ever been published on the theme of Bosnian pig "Šiška".

Primljeno: 25.1.2007.